

Особливості організації естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів у процесі культуротворчої діяльності

У даній статті розкрито соціокультурні, психологічні та педагогічні особливості, що забезпечують ефективність організації естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів у процесі культуротворчої діяльності.

Ключові слова: естетичне виховання, естетизація навчально-виховного процесу, культуротворча діяльність, естетичний розвиток, естетичний досвід.

Проблема виховання сучасної молоді привертає увагу суспільства. Науковці спрямовують пошук на шляхи успішного вирішення проблеми, що пов'язані з організацією естетичного виховання молоді. Вчені В. Бутенко, І. Гончаров, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка та ін. висловлюють думку ефективності комплексного використання різних факторів естетичного виховання.

Зважаючи на висновки вчених щодо комплексного використання естетико-виховних впливів і враховуючи необхідність успішного вирішення проблеми ефективної організації естетичного виховання студентів вищих педагогічних закладів у процесі культуротворчої діяльності, визначаємо *метою* дослідження - розкриття особливостей ефективної організації естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів у процесі культуротворчої діяльності.

Освітньо-виховна діяльність у вищих навчальних закладах носить багатоструктурний характер, й однією із провідних її складових у процесі організації культуротворчої діяльності є естетичне виховання. З огляду на те, що воно «спрямоване на формування і виховання естетичних почуттів,

смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини» [3, с. 119].

Отже, естетичне виховання покликане формувати особистість духовно багату, здібну сприймати естетичні явища дійсності, своєю працею примножувати прекрасне. Тому звернення до життєвого досвіду студентів вищих навчальних педагогічних закладів у процесі культуротворчої діяльності поглиблює пізнання мистецтва, що сприяє естетичному розвитку та формуванню естетичного ставлення, оцінки тощо. Залучаючи студентів до культуротворчої діяльності, спрямованої на вирішення проблем естетичного виховання, педагоги повинні забезпечити певні можливості для її функціонування. Виховний процес залежить від певних соціокультурних та психологічних, а також педагогічних впливів, які визначають умови його здійснення.

Ефективність виховного процесу залежить від того, наскільки збігаються впливи організованої діяльності та об'єктивних умов. В. Бутенко стверджує, що педагогічне забезпечення передбачає використання внутрішніх та зовнішніх факторів, які стимулюють духовний зв'язок з мистецтвом та закріплюють на його основі естетичну активність людини, з метою передавати їй необхідний досвід [2, с. 43].

Здійснення естетичної діяльності, використовуючи технічні засоби та обладнання надають значних можливостей у передачі естетичної цінності, додатково до особистісного фактору утворюють естетико-виховний вплив, в результаті якого відбувається формування естетичних почуттів, смаків, переконань.

Отже, використання різних технічних засобів повинно здійснюватися цілеспрямовано з урахуванням специфіки предмету чи явища. Красота показу або виявлення результатів естетичної діяльності дозволяє по-особливому пізнати їх естетичну сутність.

Водночас ефективність естетичного виховання студентської молоді в значній мірі залежить від методичного забезпечення та його цілеспрямованій та планомірній організації. Ми погоджуємося з думкою Н.Миропольської, що оптимізація естетичного виховання тісно пов'язана з організацією його управління, головною складовою якого виступає обґрунтований план, що передбачає способи рішення існуючих або що виникнуть проблем [1, с. 16]. Враховуючи зазначене, виникає необхідність використовувати різні форми методи естетичного освоєння дійсності.

Тому вчені наголошують на важливості залучення молоді до естетичного освоєння дійсності, використовуючи різні методи, форми, засоби. Естетизація навчального процесу стала предметом дослідження таких провідних педагогів як І.Зязюн, Г.Сагач, Г.Шевченко, Г.Падалка, О.Глузман, Л.Масол, С.Мельничук та ін.

Досліджуючи естетичне виховання у процесі клубної роботи, М. Максимчук звертає увагу на важливість оволодіння способами естетизації у різних видах діяльності: комунікативній, пізнавальній, практичній, творчій. Дослідниця виділила такі способи естетизації творчої діяльності:

- емоційно-чуттєве сприймання і переживання студентами творчої ідеї, задуму художньо-творчої роботи;
- осмислення та естетичну оцінку студентською молоддю матеріалів, які використовуються у творчому процесі;
- привнесення у творчий задум учасників клубної роботи естетичних асоціацій, порівнянь, аналогій, які збагачують художній зміст;
- виконання учасниками клубної роботи художніх творів, які за своїм змістом і характером відповідають естетичним вимогам [6].

Специфічність естетизації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах Г.Шевченко розкриває через формування у студентів естетичної картини як образу краси, що набувається через відчуття естетики середовища, занурення в красу буття, яке є неповторним емоційним фоном збудження світлих почуттів радості, задоволення, душевного спокою і тепла,

естетичної насолоди; через естетичну спрямованість взаємодії викладача і студента, яка виражається у порозумінні й естетичних переживаннях під час діалогової форми спілкування [10, с.5].

Отже, соціокультурні особливості естетичного виховання студентів у процесі культуротворчої діяльності, виділено такі:

- створення матеріально-технічних умов для здійснення естетичного виховання студентів у процесі культуротворчої діяльності;
- наявність комплексно-методичного забезпечення естетичного виховання студентів у процесі культуротворчої діяльності;
- естетизація об'єктів пізнання у процесі культуротворчої діяльності.

Вивчаючи соціокультурні особливості встановлено, що дослідники звертають увагу на психологічні особливості естетичного виховання.

Зважаючи, що основною фігурою виховного впливу на особистість у освітньо-виховному процесі є педагог. Він як організатор культуротворчої діяльності виступає суб'єктом виховання, який здійснює естетичне виховання студентів під час проведення освітньо-виховних заходів.

Вибір виховних методів, форм, засобів естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності обумовлюється попередньою готовністю педагога до естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності, а саме, швидко та легко здійснює відбір методів, форм та засобів, тому що володіє ціннісним сприйняттям світу, розуміє актуальність діяльності й бачить її проблемність, має розвинуту уяву, яка допомагає йому зробити професійно вірний вибір у конкретній ситуації. Принципи такого вибору засвідчують, що естетичні знання, поняття, уявлення акумулюються у свідомості педагога не для того, щоб залишатися певний час інформаційним фоном. Їх головна роль полягає у тому, щоб створювати необхідні передумови для цілеспрямованої організації діяльності за законами краси. Як зазначає І.Зязюн, «будь-яка професійна підготовка вимагає не тільки засвоєння певної кількості знань, а й вироблення вмінь і навичок формування певного мислення, культури сприйняття, уяви та інших якостей. Така

підготовка спеціалістів до виховної роботи передбачає підвищення прикладної спрямованості загальнонаукової та методичної підготовки, тобто практичного оволодіння специфікою виховної роботи» [4, с. 27].

На сучасному етапі не завжди організатори освітньо-виховної діяльності надають культуротворчій діяльності відповідного значення у розв'язанні виховних завдань, вважаючи культуротворчу діяльність здебільшого як форму дозвілля студентів, пов'язуючи її з практикою ознайомлення з творами мистецтва, ототожнюючи її з художньою діяльністю.

Тому одним із психологічних чинників, що впливають на виховний процес, нами визначено готовність працівників вищої школи до організації естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності, яка розкривається в усвідомленні цілей, завдань естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів, у володінні певними формами, методами, прийомами та засобами естетико-виховного впливу на студентів у процесі культуротворчої діяльності, що забезпечують його ефективність у вирішенні нагальних завдань з естетичного розвитку особистості студента.

Естетичний розвиток студентів у ході здійснення культуротворчої діяльності визначається також їх попередньою підготовкою, тобто наявністю необхідного досвіду естетичного освоєння дійсності. Б.Неменський акцентує увагу на задачах вищої школи, які вирішуються – передача досвіду знань і досвіду навичок, і які не вирішуються – передача творчого досвіду і досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу. Водночас вчений зазначає, що досвід творчості, як і розвинута людська чуттєвість не передається, не унаслідується через знання і навички. Тоді виникає один з основних і рівноправних методів пізнання, шлях освоєння змісту через його переживання – шлях мистецтва, яке виражене через його морально-естетичні, емоційно-ціннісні критерії [7].

Але слід зауважити, що культуротворча діяльність студента вищого педагогічного закладу обумовлена динамічним досвідом культурних практик

людини як способів її самореалізації й саморозвитку, що визначає характер організації адекватної потребам суспільства освітньо-виховної діяльності. Відповідно учасники культуротворчого процесу мають відмінності у спрямованості естетичних інтересів та потреб; у наявності вмій та навичок сприймання, пізнання та оцінки естетичних явищ та предметів; у вираженні активності в творчому процесі.

Разом з тим, важливою умовою ефективності естетичного розвитку особистості є виявлення студентами естетичного ставлення до природи, мистецтва, дійсності, яка висвітлено в працях Г. Апрасян, Н. Бутенко, Л. Печко, Г. Шевченко та ін.

Важливим фактором оптимізації естетичного виховання, виділяє Г. Шевченко, вибір системи використання відповідних типів взаємодіючих мистецтв, які мають істотне значення в досягненні ефективності формування компонентів естетичного ставлення до мистецтва та дійсності. Вчена підкреслює, що естетичне сприйняття образу, генералізує у свідомості асоціативні уявлення, творчу уяву, фантазію, художнє бачення, які складають основу для формування творчої активності, прагнення до художньо-естетичного удосконалення дійсності [9, с. 218-219].

Отже, можливості естетичного виховання студентів у процесі культуротворчості збільшуються дією таких психологічних особливостей:

- готовності педагогів до естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності;
- наявності у студентів необхідного естетичного досвіду освоєння дійсності;
- ставленні студентів до явищ природи, мистецтва, дійсності.

Естетичне виховання студентів вищих педагогічних закладів здійснюється безпосередньо у взаємодії учасників культуротворчої діяльності у системі студент-студент та викладач-студент, що визначається педагогічними особливостями даного процесу. Виділення таких сфер взаємодії обумовлене специфікою включення студента у соціальну групу –

студентський, творчій колектив, та визначенням ролі у даному колективі викладача як керівної, координаційної тощо.

Вивчаючи особливості організації естетичного виховання у вищій школі вчені В.Бутенко, Н.Крилова, Л.Печко та ін. звертають увагу на специфічність естетичного виховання студентської молоді, яка обумовлюється відмінностями інтересів, прагнень, потреб, ціннісних орієнтацій тощо.

За поглядами Н.Крилової та Л.Печко, у студентів вищих навчальних закладів є різні здібності і різна широта естетичних потреб, естетичні ціннісні орієнтації мають яскраво виражений індивідуалізований характер. Студенти підлягають цілеспрямованим і опосередкованим формам естетичного впливу [5, с.38].

Відповідно коло попиту студентства дуже широке і різноманітне. І тому перед вищою школою постає завдання створити умови реалізації потреб студентської молоді. Досліджуючи цю проблему В.Бутенко зазначає, що вища школа повинна сформувати у кожної молодого спеціаліста ті почуття, які визначають його громадянську позицію. Допомогти переростанню знань у переконання, формуванню активної життєвої позиції можуть уміло використані форми естетичного виховання, як художні диспути, лекції по актуальним проблемам художньої культури, підготовлені студентами при допомозі викладача [9, с. 206].

Вивчаючи особливості формування естетичної культури студентів вищого педагогічного навчального закладу Г. Падалка підкреслює, необхідність використання різних форм культурно-освітньої роботи, залучення студентів до активної художньої діяльності відповідно до індивідуальних уподобань і здібностей і головне - реалізацію естетичних якостей майбутніх вчителів у структурі їхньої педагогічної діяльності [8, с.61-62].

Використання різноманітних видів і форм культуротворчої діяльності як пріоритетних та системоутворювальних залежить, насамперед, від

інтересів та потреб студентів, потенційних можливостей керівників колективів, направленості освітнього закладу і його структурних підрозділів. Останнім часом у процесі культуротворчої діяльності керівники все більше надають уваги неформальному спілкуванню членів творчих колективів, розвитку комунікативної культури студентів. Враховуючи зазначене, з'являються нові форми культуротворчої діяльності такі, як комунікативні ігри, години спілкування, клуби комунікативної культури, гуртки за інтересами тощо. Це не тільки значно збагачує виховний процес, але і сприяє підвищенню його ефективності.

Системний естетичний вплив передбачає тісний зв'язок різних форм діяльності людини. Пізнання краси природи, спілкування, праці, культурних цінностей, в комплексі, надають можливості естетичного розвитку особистості. Н.Крилова підкреслила, що „естетичне виховання у всьому комплексі засобів повинно виробити у майбутнього спеціаліста стійку систему внутрішніх естетичних потреб, мотивів, пов'язаних з творчістю, інтересів до мистецтва та естетичного характеру діяльності та естетичних переконань" [5, с. 38].

Системність у змісті естетичного ставлення В. Бутенко обґрунтовує тісним взаємозв'язком ціннісних сторін мистецтва, що виділила особистість, і на які вона орієнтується при сприйнятті та оцінці окремих творів, яким чином використовує на практиці накопичений досвід спілкування і пізнання прекрасного. Важливою ознакою системності вчений виділяє активне використання основних форм, які сприяють утвердженню сил та естетичних здібностей особистості [9, с. 25].

Отже, зважаючи на результати здійсненого аналізу наукової педагогічної літератури, виділяємо педагогічні особливості естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів у процесі культуротворчої діяльності:

- відповідність змісту культуротворчої діяльності естетичним потребам та інтересам студентів, що впливають на їх естетичний розвиток та формування естетичної культури;
- використання у процесі культуротворчої діяльності різних форм естетичного виховання, які побудовані на спілкуванні та сприяють установленню стосунків взаєморозуміння, взаємодопомоги, взаємоповаги один до одного учасників спілкування
- системність естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності полягає у тісному зв'язку з іншими видами діяльності, який визначає розвиток здібностей до естетичного сприйняття, оцінки і до естетичного перетворення дійсності.

Разом з тим, дана проблема вимагає більш ґрунтовного вивчення, враховуючи специфіку фахової підготовки студентів вищих навчальних закладів.

Література

1. Аболина Т.Г. Эстетическое воспитание в школе / Т. Аболина, Н. Миропольская. – К.: «Вища школа», 1987. – 95 с.
2. Бутенко В.Г. Эстетическое отношение старшеклассников к искусству: монографія : в 3–х т. / В.Г. Бутенко. – К., 1993. – Т. 1. – С. 64.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. - К.: Либідь, 1997. –376 с.
4. Зязюн І.А. Освіта і вчитель у контексті українського державотворення: Матеріали до доповіді на загальних зборах Академії педагогічних наук України. - Київ, 1998. - 33 с.
5. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста: Методическое пособие. / Н.Б. Крылова — М.: Высшая школа, 1990. — 142 с.
6. Максимчук Ю.В. Естетичне виховання студентської молоді у процесі клубної роботи: [методичний посібник] / Юлія Володимирівна Максимчук. – Херсон, Айлант, 2003. – 32 с.
7. Неменский Б.М. Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания: Кн. для учителя. / Б.М. Неменский. – 2-е изд, перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1987. – 255 с.
8. Падалка Г.М. Естетична культура майбутніх вчителів та умови її формування / Падалка Г.М. - Вища і середня педагогічна освіта. - К., 1991. - Вип. 15. - С.56-61.
9. Педагогические основы формирования эстетического отношения к искусству: [Книга для учителя / под ред. В.Г. Бутенко]. – М.: АПН СССР, 1990. – С. 141.
10. Шевченко Г.П. Естетизація навчального процесу у вищій школі / Шевченко Г.П. - Слов'янськ: ІЗМН-СДП, 1998. - С. 3 - 6. – (Гуманізація навчально-виховного процесу: наук.-метод. зб. вип. IV / за ред. Легенького Г.І., Сипченка В.І.).

**Особенности организации эстетического воспитания студентов
высших учебных заведений в процессе культуротворческой
деятельности**

В данной статье раскрыто социокультурные, психологические и педагогические особенности, которые обеспечивают эффективность организации эстетического воспитания студентов высших учебных заведений в процессе культуротворческой деятельности.

Ключевые слова: Ключові слова: эстетическое воспитание, эстетизация учебно-воспитательного процесса, культуротворческая деятельность, эстетическое развитие, эстетический опыт.

I.I. Koroleva

Features of the aesthetic education of students in the process of the culture-building activities

This article deals with socio-cultural, psychological and pedagogical features that ensure the effectiveness of aesthetic education students in the process of culture-building activities.

Key words: aesthetic education, aesthetic education process, cultural activities, aesthetic development, aesthetic experience.

Корольова І.І. Особливості організації естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів у процесі культуротворчої діяльності / І.І. Корольова // Педагогічні науки: [зб. наук. праць. / Ред. кол. Барбіна Є.С., Федяєва В.Л. та ін.]. – Вип. 56. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2010. – 434 с., С.184 – 188.